

KİTABIYAT

Halil KARABULUT*

Şaban Er, *Melâmîlik ve Osmânî Devri Melâmîleri*, Kutup Yıldızı Yayınları, İstanbul 2015, 638 s.

Tasavvuf tarihimizi konu edinen etraflı çalışmalara imza atan Şaban Er'in yeni kitabı *Melâmîlik ve Osmânî Devri Melâmîleri* Kutup Yıldızı Yayınları'ndan çıktı. Kronolojik olarak 46 Melâmî büyüğünün biyografisinin yer aldığı bu çalışmada Er, her biyografiyi edebiyat, tarih ve tasavvufu birbirinden ayırmayarak özenle kurmuştur. Bu açıdan eser, temelde tasavvuf tarihi olmak üzere dil, edebiyat, sosyoloji, bibliyografi gibi birçok ilim şubesinde istifade edilebilecek bir hüviyeti haizdir.

Önemli kaynaklara dayanarak Melâmîliğin tanımının yapıldığı ön söz, 15 sayfalık bir yekûn tutmaktadır. Muhammed Nûru'l-Arabî, Hüseyinî's-Sülemî, Seyyid Şerîf Cürçânî, Mollâ Câmî, Şeyh Abdullah İlâhî, İmâm Şa'rânî, Sarı Abdullah Efendi, İsmâ'îl Hakkı Bursevî, Erzincanlı Terzi Baba, Seyyid Abdülhakîm Arvâsî ve ilk Melâmî olarak kaydedilen Ebû Sâlih Hamdûn-ı Kassâr'ın yaptığı Melâmîlik tanımları bu kapsamda ön sözde yer almıştır. Ön sözden hemen sonra gelen "Esâs ve Usûl" başlıklı kısımda ise kitapta bulunan Melâmî büyüklerinin biyografileri hazırlanırken istifade edilen temel kaynaklardan birkaçı muhteva yönünden kısaca anlatılmıştır.

Osmanlı sahasında Hacı Bayrâm-ı Velî'nin tesis ettiği Bayramiyye tarikatının şubelerinden (Şemsiyye, Melâmiyye, Eşrefiyye, Halvetiyye, Celvetiyye) olan Melâmîlik, yine Hacı Bayrâm-ı Velî'nin halifelerinden olan Şeyh Ömer-i Sikkînî'nin kurduğu bir manevi yoldur. Bu sebeple kitaptaki 46 biyografinin ilki Şeyh Ömer Sikkînî'ye ayrılmış ve biyografiler kısmı "Birinci Kısım" olarak adlandırılmıştır. Biyografileri verilen şahsiyetler arasında dikkat çeken şahsiyetlerden Şeyh Ahmed-i Sârbân, Vizeli Kaygusuz Alâ'eddîn, Hamza Bâlî, Lâmekânî Hüseyin Efendi, Tıflî Ahmed Çelebi, Sarı

* Arş. Gör., Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Abdullah Efendi, Cevrî İbrâhîm Efendi, La'li Muhammed Efendi, La'lîzâde Abdûlbâki Efendi, Şeyh Abdülkâdir-i Belhî, Muhammed Nûrû'l-Arabî, Ahmed Amîş Efendi ve Eyyûb Sabrî Paşa sıralanabilir.

Müellifin diğer eserlerinde olduğu gibi bu eserinde de dikkati çeken kendine has bir üslubu ve yöntemi vardır. Esere konu olan şahsiyetler ve eserleri incelenirken ilk olarak yazma ve matbu kaynaklara müracaat edildiği görülmektedir. Herhangi bir biyografi oluşturulurken ilk olarak o şahsı anlatan tercüme-i hâl kitaplarının orijinallerine bakılmış, sonrasında o şahsın (varsa) eserleri sıralanırken yine yazma ve matbu nüshalar bibliyografik notlarla takdim edilmiştir. Bu sayede müellif ilk elden kaynakları incelemekle kendi hükümlerini vermiş ve bu sahada yapılan diğer çalışmalarda dikkati çeken hataları gözler önüne sermiştir.

Melâmî büyüklerinin eserlerinden çokça örnek metin alınan eserde, birçok eser ayrıntılı bir şekilde tanıtılmış, şekil ve muhteva yönünden etraflı bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bu bağlamda müellif tarafından incelenen nüshalarda dikkat çeken bazı bibliyografik kayıtlardaki hataların verilmesi, tasavvuf tarihi ve edebiyatı üzerine çalışanlar için önemli kolaylık sağlayacaktır. Zira hâlihazırda dağınık bulunan yazma eserlerle çalışmanın zorluğu yanında yanlış kaydedilen, sahihliği araştırılmayan metinler araştırmacıların yanlış hüküm vermelerine neden olmaktadır.

Eserde kullanılan kaynakların sıralandığı “İkinci Kısım”, müellif tarafından faydalanılan eserleri içermektedir. Bu kısımda da görüleceği üzere Er, temel olarak orijinal yazma, matbu eserleri ve arşiv vesikalarını kaynak edinmiş, biyografileri bu şekilde ilk elden kaynaklarla kurmuştur.

Kitabın son bölümü olan “Üçüncü Kısım”da melâmî şeyhlerinin türbe ve kabirlerinin fotoğrafları bulunmaktadır. Bu fotoğrafların hemen hepsinin bu yıl müellif tarafından yahut Belgrad, Ustrumca gibi şehirlerde dostları tarafından çekildiği anlaşılmaktadır. Fotoğrafların güncel olması, mezarların son hallerinin görülmesi açısından önemli kolaylık sağlamaktadır. Bu husus, tercüme-i hâl çalışmalarındaki saha araştırmalarının önemini göstermektedir. Zira birtakım kitabi ve tarihî kayıtlar, mezkûr kabir ziyaretlerinde incelenerek müellif tarafından tashih edilmiştir.